

Bakó Boglárka

A kép, a történet és az „utólagos interpretáció”

Tikkasztóan meleg júliusi nap volt, amikor Pancsoék levágták a disznót.

Az apró, zsebkendőnyi udvaron összezsúfolódik a család, Pancso, a felesége Pipis, a fia Joka, a nagyobbik lánya Biki, annak férje Kori, a szomszédok, Zsuzska, Nuci, Thuló, Shuló és a gyerekeik. Kétéves kisfiammal érkezem, „na, majdnem lekésted!” – fogadnak, és kezembe nyomják a konyakos poharat. „Fotóznom kell...” – próbálom elhárítani, „ugyan már! Mi van, nem iszol a cigányokkal?!” Tudják, hogy ez mindig hat, ismernek, évek óta járok hozzájuk, és hónapok óta bent lakom a cigánysoron. „Taven baxtalen!” – emelem a poharat, rögtön javítják a kiejtésem kedves-gúnyosan eltúlozva. A gyerekeimet keresem, már emelik át a kerítésen a szomszédba, „ne aggódjál, dolgozzál!” – kacsint rám Nuci, „itt ellesz a többivel”.

Nagy a hangzavar, pezseg a jókedv, és már rekkenő a hőség. A disznó visít, ahogy Jasper, a hentes leszúrja, a raklapon végigcsorog a vére, négyen fogják a lábait. Jasper, mint egy hadvezér áll a dolgok élén hófehér henteskötényében, szakszerűen perzseli, kaparja, bontja, közben magyaráz Jokának, aki hentes szeretne lenni, ha végre el tudná végezni a 8. osztályt. A friss vér szagára gyülekeznek a legyek, a böglyök, a darazsak, a nők rongyokat kapnak fel, hessegetik a rovarokat. Nagyon gyorsan dolgoznak, Jasper instrukcióira egyszerre többen vágják részekre a disznó két oldalát, sietni kell, nagy a meleg. A disznó feje egy vödör vízben

áll, a hús már az asztalon, szétbontva, most van idő egy pohár sörre és egy slukkra. „Miért most vágjátok?” –kérdem.

Ésszerű, most fogyott el minden tartalék, üres a mélyhűtő, le kellett vágni a nagyobbik disznót, mert enivaló kell. A pénz kevés, csak Pipis dolgozik állandó fizetésért, takarító a kórházban, onnan hozta a moslékot a disznónak, de a pénz csak a számlákra és a mindennapi kenyérre elég. Pancso időszakosan kőműves segédmunkás, Joka besegít az apjának, nehéz a munka. És ott van még a 16 éves Biki, aki nem dolgozik, korán vállalt gyereket, most próbálja a 8. osztályt befejezni magántanulóként. A férjének Korinak sincs munkája, pedig villanyszerelő a végzettsége, és ott van még mindenki szeme fénye, az első kisunoka, a kétéves Ricsike. Ha senkinek sem jut, neki biztos, ő kapja a legjobb falatokat. Pipis még csomagol a kisebbik lánynak, Aranynak is, aki a szomszédba ment férjhez, Pipis nem örült neki, nincs a fiú családjával beszélő viszonyban, de azért félretesz nekik egy adagot. Végül Jaspert is ki kell fizetni, a vágásért hússal szokás. „Ez meg a tiéd!” –nyújt felém egy kis zacskó húst a megcsappant halomból. „El tudod készíteni, nem?” Kínosan érzem magam, zavartan magyarázom, hogy „nincs rá szükségem”, maradjon inkább nekik, de látom Pipis szemében a sértődöttséget, hogy nem fogadom el, hát hálálkodva elveszem a húst én is. Aztán csak boldogan nézzük,

ahogy a takaros zacskó húsok, szalonnák, a belsőségek sorakoznak a mélyhűtőben. Pipis maga elé mosolyog: „Ilyenkor nyugodt vagyok, egy ideig lesz mit enni.”

Ez a kép története. Az az olvasat, amit a kutató utólagos interpretációban, összevet saját ismereteivel és azzal, amit a cigányok tanítottak neki. Egy történet, amin keresztül a kutató értelmezi a roma közösség mindennapi megélhetési viszonyait, a belső kapcsolatrendszer működését, a munka megszervezését. A romákról készült fotóknak gyakran nincs önálló, független értelmezése, értelmezési rendszerek részévé válik. A cigányokról készült képek a többségi

társadalomban élő cigány képek részévé lesznek. Ezáltal a képeknek többféle olvasata alakul ki.

Milyenek is „a cigányok”? Szegények? „Elhanyagolt környezetben” élnek? „Sok” gyerekük van? „Iszákosak”?

Mit mutat a róluk készült kép? Félmeztelen, fáradt arcú férfit? Sörösüveget az asztalon? Disznó fejet a vödörben? Vakolatlan házat, elhanyagolt udvart?

A romákról készült fényképek értelmezése kontextusfüggő. Meghatározzák a társadalmi előítéletek, befolyásolják a romákról élő sztereotípiák. Hat rájuk a média szegénységképe, a cigányokról szóló riportok képi világa. Mindez egy szigorú keretekkel rendelkező társadalmi értelmezési rendszert hoz létre. Segítségét ad ahhoz, hogy a néző be tudja azonosítani a képen a cigányságot, s egyben értelmezni is tudja ebben a rendszerben a cigányokat. „Ez a reprezentáció kérdése, – írja Fejős Zoltán - a kép tartalmán túl a megjelenítés módjának problémája.” (Fejős 2005:13)

Ez maga a probléma.

A kép nem egyszerűen „kép”, még nem is csupán „szociális életrajzzal bíró tárgy” (Fejős 2005:14.) A kép a rendszer része, használható és felhasználható, bizonyíték és ellenérv, igazolás és cáfolat egyben. Ideális, „ha minél kisebb a rés a kép és a megjelenített dolog között” (Fejős 2005:15), értelmezése valóban függ attól, hogy „mit és hogyan ábrázol (...) hogy hol jelenik meg, milyen formában lehet megmutatni és szemlélni” (Fejős 2005:15). Lényegében viszont attól függ, hogy a „hely”, ahol nézik, milyen képet sugároz az ábrázolt valóságról, hogy az „emberek”, akik nézik, milyen tudással rendelkeznek a kép által bemutatott közösségről.

„A fénykép sokat idézett nyitott kódja, azaz a kép számtalan és akár ellentétes értelmezési lehetősége a társadalmi rendszerből fakad, s kevésbé vezethető le tisztán a kép tartalmából vagy regisztereiből. A fénykép a folyamatos fogyasztásban nyeri el értelmét.” (Fejős 2005:16)

A „fogyasztás kultúráját” kell tehát megváltoztatnunk.

Felhasznált irodalom

1. Fejős Zoltán (2005): Boldog/képek. Néprajzi Múzeum, Budapest
2. Fejős Zoltán (2004): Miért a fotó? In: Uő. (szerk.) Fotó és néprajzi muzeológia. Tanulmányok. Budapest, Néprajzi Múzeum (Tabula könyvek 6), 7-37.

Módszertanok

a terep változatai | a kutató szerepe és viszonyrendszere | a kutatás
folyamatának jellege | megközelítési módok és az interpretáció
művészete | a megismeréstől a megértésig tartó „játék” természete

